

“Anamın kitabı” Təbriz səhnəsində

Cümə günü, aprel ayının 5-də (1946) Azərbaycan Dövlət Teatrında Azərbaycanın qiymətli dramaturqu Cəlil Məhəmmədquluzadənin (Molla Nəsrəddin) yazdığı görkəmli əsərlərindən “Anamın kitabı” adlı pyesi tamaşaya qoyuldu. Öncədən hörmətli oxucularımızın nəzərlərinə pyesin mahiyyətini çatdırmaq istəyirəm.

Bu gün bütün dünyanın tanıdığı Azərbaycanın məşhur yazıçısı Cəlil Məhəmmədquluzadə özünün bir çox ölməz əsərlərlə xalqın düşüncə və idrakının inkişafında böyük və hesabagəlməz xidmətlər etmişdir. “Anamın kitabı” pyesini yazmaqda müəllifin məqsədi nədir? Əlbəttə, bu suala çox asanlıqla açıq cavab vermək olar. Azərbaycanımızın tarixdə dünyanın qüdrətli ölkələrindən birisi olmağına baxmayaraq, tarixin müəyyən bir pilləsində güclü istilaçı dövlətlər tərəfindən parçalanmasını hamımız bilirik. Belə ki, bu parçalanma sayəsində uzun illər Azərbaycanın şimal hissəsi çar rusiyasının, cənub hissəsi isə istilaçı fars təcavüzkarlarının işğalı altına alınmışdır.

Fars istilaçıları bizim ana vətənimiz Cənubi Azərbaycanı öz əsarətləri altına saldıqdan sonra onlara qarşı müqavimət və mübarizə ruhiyyəmizi öldürmək, millətimizi aradan aparmaq, ana dilimizi və milli mədəniyyətimizi yox etmək üçün işlətdikləri siyasətin eynisi də Şimali Azərbaycanda çar Rusiyası tərəfindən irəli sürülürdü. O zaman çar Rusiyası Azərbaycanda yerli dildə məktəblərin açılmasını qadağan etdiyindən azərbaycanlıların ziyalıları özge ölkələrdə təhsil almaq məcburiyyətində qalırdılar.

Buna görə də Cəlil Məhəmmədquluzadə özünün “Anamın kitabı “ pyesində oğlanlarının biri Peterburqda, o biri İstanbulda, digəri isə Nəcəfdə təhsil almış bir azərbaycanlı ailəsinin sərgüzəştini şərh edir.

İsbata ehtiyac yoxdur ki, ayrı-ayrı ölkələrdə təhsil görmüş cavanlar müxtəlif əqidə və ruhiyyəyə malik olurlar. Belə ki, pyesdə iştirak edən bu üç qardaş arasında daima əqidə üstündə mübahisə gedir və hər birisi öz əqidəsini və yaşadığı mühitin ona buraxdığı təsiri digərlərinə təhmil etmək istəyir.

Onların arasında gedən nifaqdan anaları diğ naxoşluğuna mübtəla olub ölür, qardaşlar isə bir-birindən ayrılır və ailələrinin pozulması ilə nəticələnir. Lakin o zaman Azərbaycanda milli mədəniyyətin inkişafına imkan olsaydı, Azərbaycan ailələrində nəinki ayrılıq, bəlkə də möhkəm birlik əmələ gələrdi.

Pyesdən açıq-aydın görünür ki, tarixdə təcavüzkar dövlətlər bir milləti yox etmək və daimi əsarət altında saxlamaq üçün yeganə tədbir olaraq o millətin ana dilini və milli mədəniyyətini aradan aparmağa çalışmışlar.

Pyesdə o üç qardaşın arasındakı ziddiyyətlərin aradan qaldırılması üçün bacıları Gülbahar onların başdan-başa puç mahiyyətə malik olan özgə dillərdə yazılan kitablarını yandırır və aralarında vəhdət yaranması üçün anaları o müxtəlif dillərdə yazılan kitabların əvəzində öz ana dillərində kitab oxumalarını onlara tapşırır.

İndi bu dəyərli pyesin bizim Azərbaycan Dövlət Teatrının artistləri tərəfindən necə oynanılmasına gəlirsək, mən pyesdəki rolları ifa edən artistlərin məharət və yaradıcılıqlarını sözlərlə izah etməkdən özümü aciz görürəm. Çünki artistlərin hər tək-təki öz rollarının ifasında cavanlıqlarına və milli teatr aləminə yeni atılmaqlarına baxmayaraq, uzun müddət təcrübə görmüş artistərdən heç də dala qalmırlar.

Xüsusilə, pyesin baş rollarını ifa edən Qəmər xanım Nikpur, Leyla xanım Möhsünpur, cənab Vəlizadə, Səməd Səbahi, İsmayıl Muzduri, Əli Əsgər Rizvan, Əhmədzadə obrazlarının yaradıcılığında xalqın rəğbətini qazana biləcək qədər özlərinə görkəmli yer tuturlar. Rejissorluq və musiqi hissəsinin bədiiyi, dekorasiyanın gözəl və təbiiliyi pyesi daha da canlandırır. Teatr salonunun tamaşaçılarla dolu olması pyesin xalq tərəfindən bəyənilməsinin ifadəsi idi.

Mən milli teatrımızın istedadlı artistlərinə bundan daha da artıq və yüksək müvəffəqiyyətlər arzu edirəm.

Həmid Nikpur

"Azərbaycan" qəzeti, ADF orqanı, Təbriz, say 167, 8 aprel 1946

Toplayanı və tərtib edəni: Səməd Bayramzadə